

Blekinges äldre historia kan liknas vid en lång och segsliten dragkamp mellan dansk och svensk överhöghet. Fram till freden i Roskilde år 1658 har Blekinge huvudsakligen räknats som en del av det Danska riket.

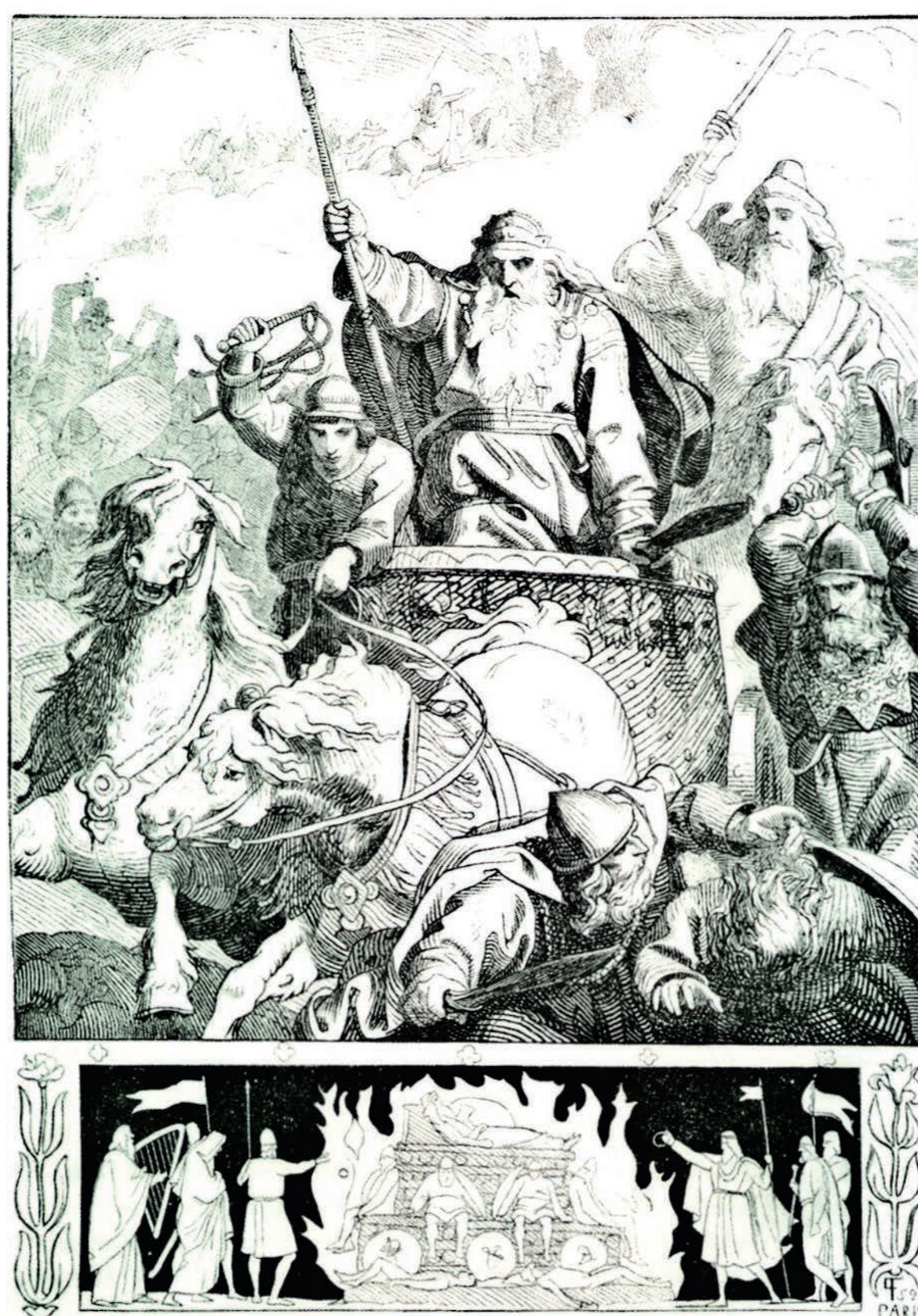
Under närmare 600 år var Runamo ett historiskt begrepp som lockade besökare från när och fjärran. Härute i de blekingska skogarna fanns en gåtfull ristning i berget, som dock efter många dispyter mellan vetenskapsmän och intresserade lekmän slutligen konstaterades vara en naturbildning.

Platsen har fortfarande en historisk laddning. Över de förmenta runorna passerade, Kongsljiden, den gamla vägförbindelsen mellan öst och väst i Blekinge och strax öster härom finns förhistoriska gravar.

”Harald Hildetands hälleberg”

... från havet i söder löper det en bergstig mot Värends ödemarker, och tvärs över denna sträcker sig två linjer, utdragna till betydlig längd och åtskilda av ett litet mellanrum. Mellan dessa linjer ses en yta i mitten med inhuggna tecken överallt, ägnade att läsa och fastän de finns på en så ojäm grund att de än skär klippornas krön, än löper förbi dalarnas djup, finns dock välbevarade spår av bokstäver...

Så skriver Saxo Grammaticus omkring år 1200 i sitt stora verk om Danmarks historia. Platsen för ristningen var Runamo. Hit hade den danske kungen Valdemar den store sänt runkunniga för att söka tolka de märkliga tecknen i berget. Uppgiften visade sig svårlöst men enligt Saxo lät Harald Hildetand hugga in inskriften som minne av sin faders bedrifter. Harald Hildetand är en dansk sagokung som enligt sägnen stupade i slaget vid Bråvala. Slaget, som förmodligen också tillhör myternas värld, ska ha stått mellan Danmark och Sverige någon gång under 700-talet

Harald Hildetand i slaget vid Bråvala. Undre bilden visar den fallne kungen på likbålet.

Illustration ur Danmarks, Norges och Sverigs Historie. 1867.

Att förhårliga fäderneslandet

Efter att ha varit bortglömt i flera hundra år riktades under 1600-talet intresset på nytt mot Runamo. Såväl i Danmark som i Sverige fanns vid denna tid en strävan att inventera och beskriva allt som kunde tolkas som minnen av ett storslaget förflutet. Historien blev ett medel i maktkampen mellan länderna. Särskilt inskrifter med runor studerades med stor omsorg. På 1620-talet genomfördes i Danmark en landsomfattande inventering av fornminnen. Uppgifter till denna insändes av prästerna ute i socknarna. Prästen i Hoby Jörgen Jörgenssen beskrev Runamo: ”Den stora hall som kallas Runamo, belägen mellan Hoby och Ronneby, på vilken finns många gamla utslitna bokstäver...”

På 1660-talet genomfördes också i Sverige en motsvarande rannsaking efter ”gamla monumenter och antikviteter”. Även Blekinge, som 1658 blivit svenskt,

omfattades. På nytt är det prästen i Hoby som håller i pennan. Beskrivningen är utförligare än tidigare: ”En stor klippa i Mörtjugmark kallas Runehallen, över vilken den gamla landsvägen har legat. Längs denna klippa synes två rader bokstäver vara huggna, men nu alldeles oläsliga.”

Den danske antikvarien Ole Worm sände på 1630-talet sin amauens Jonas Skonvig till Runamo i Blekinge. Skonvig rapporterade att han endast kunde återfinna rester av det minnesmärke Saxo omtalat. Av den förmenta runristningen kunde han bara tyda ordet LUND.

1716 utkom Erik Dahlbergs stora topografiska bildverk *Svecia Antiqua et Hodierna*. I en serie kopparstick presenteras den svenska stormaktens städer, byggnadsverk, fornminnen mm. Avsnittet om Blekinge inleds med en bild av Runamoristningen.

Runristningen – en naturbildning

Under 1700-talet och början av 1800-talet kom såväl vetenskapsmän som intresserade amatörer till Runamo för att bese den gåtfulla ristningen. För första gången ifrågasattes nu också om det verkligen rörde sig om runor.

I Danmark vaknade under det tidiga 1800-talet intresset för Saxo Grammaticus och hans skildring av landets äldsta historia. För att en gång för alla få klarhet i Runamogåtan sändes 1833 en vetenskaplig expedition till Blekinge under ledning av runologen Finn Magnusen. Väl på plats ansåg geologen i sällskapet, J.G. Forchammer, att en del av sprickorna i berget var naturliga men att här också fanns inhuggna runtecken. Efter dokumentation återvände expeditionen till Köpenhamn. Uppgiften att tolka ristningen visade sig vara svår men så efter 10 månaders grubbel föll allt på plats för Finn Magnusen. Saxo hade haft rätt men inskriften visade sig handla om Harald Hildetand själv, inte om dennes fader.

Uppgifterna om det sensationella resultatet nådde ut i vetenskapliga kretsar, också i Sverige. Kemisten J. J. Berzelius reste efter att ha tagit del av materialet i Köpenhamn till Runamo. På plats blev han snabbt övertygad om att Maguusens lös-

ning var en fantasiprodukt och att de förmenta runtecknen var naturliga sprickbildningar i en diabasgång. Finn Magusen bemötte kritiken i sin stora slutrapport om blekingeexpeditionen, *Runamo og runerne*, och avfärdade Berzelius som okunnig i runologi. En hetsig akademisk debatt utbröt.

År 1842 kom så de avgörande bevisen. Då besökte den danske arkeologen J. J. A. Worsaae Runamo. Han satte in platsen i ett sammanhang och gjorde jämförelser med andra liknande diabasgångar i området. De olika lokalerna dokumenterades objektivt med gipsavgjutningar, vilka övertygande visade att det rör sig om naturliga sprickbildningar.

FAKTA

Diabasgångarna uppstod i samband med starka rörelser i jordskorpan för omkring 900 miljoner år sedan. I de sprickor som bildades trängde magma från jordens inre upp och stelnade. Diabasgångarnas bredd kan variera från några millimeter till över 200 meter. Diabasen är en nästan helsvart bergart och kallas ibland för svart granit.

Runamoristningen enligt Finn Magnusens tolkning.

